

AZ OLASZ KORPORÁCIÓS RENDSZER

OLASZORSZÁGBAN a háborút követő években a kommunizmus termékeny talajra talált. Emlékezetes még, hogy 1920-ban munkástanácsok vették át egyes gyárak vezetését, vörös lobogókat tűzve ki. Az országot már-már hatalmába kerítő vörös-veszély ellen a diadalmasan előretörő fasiszmus vette fel a harcot és 1922 őszén a Marcia su Roma nehéz küzdelem után megpecsételte a feketeingesek győzelmét. Azóta Mussolini, kit ma már méltán korunk legnagyobb államférfiának ismernek el még ellenfelei is, intézi az újjászületett Itália sorsát.

A Duce, midőn a hatalmat átvette, tudatában volt annak, hogy a kommunista veszély elnyomása még nem elégséges. Neki az Olaszországban korhadtnak bizonyult liberális gazdasági rend romjai fölé egy újat kell felépíteni, és pedig olyat, amely hazája jövő fejlődésének és felvirágozásának alapját alkossa.

A liberális rendszer, amely a század elején élte virágzásának korát, a szabad versenyt engedte érvényesülni. Az állam csak akkor avatkozott a gazdasági erők küzdelmébe, amikor a rend fenntartása avagy oly igazságtalanság megtorlása vált szükségessé, amely a fennálló törvényekbe ütközött. Az állam tehát csak rendőri szerepet játszott, a verseny pedig mindjobban a harc jellegét öltötte és megszületett az osztályharc csúnya fogalma. Az orosz bolsevizmus példája viszont azt mutatja, hogy lehetetlen megoldani a tőke és a munka harcát azáltal, ha a vezetést a hatalom minden eszközével együtt a kettő közül az egyik — jelen esetben a munkásosztály — átveszi.

Mussolini elgondolása tehát egy oly rendszer felépítése volt, amelynek alapja a béke és egyensúly, irányítója pedig a csakis egyetemes nemzeti célokat szem előtt tartó pártatlan államhatalom. „Tutto nello Stato, tutto per lo Stato, niente contro lo Stato“; mindent az az állam foglaljon magába, minden az államért legyen és semmi sem történjék az állam ellen. Ez a néhány szó kifejezi a győzelmes fasiszta forradalom integrális államelméletét és ennek kellett érvényt szerezni a gazdasági életben is. Azaz helyesebben szólva az új rendszert elsősorban a gazdasági életben kellett megvalósítani, mert hisz a fasiszta elgondolás szerint, melynek helyességét vitatni nem lehet, a modern állam létalapját a munka és a termelés képezik és ehhez kell alkalmazkodni az állam egész berendezkedésének.

Mussolini elgondolását a korporációs államrendszeren keresztül valósítja meg és hogy ez a rendszer mennyire szervesen függ össze a fasiszta állam fogalmával, mi sem bizonyítja jobban, mint a Duce

kijelentése: „Lo Stato fascista é corporativo, o non é fascista“; vagyis ha a fasiszta állam nem a korporációs rendszeren alapul; akkor fasisztának nem nevezhető.

Bár a korporációs állam terve körülbelül a fasiszmus keletkezésével egyidejűleg született meg, megvalósítása csak lépésről-lépésre halad és az első törvényes intézkedések csak négy évvel a fasiszta forradalom győzelme után jelennek meg. A fasiszmus elgondolásainak megvalósításában empirikus és csak akkor rögzíti meg őket törvények alakjában, amikor a tapasztalat már igazolta azokat.

A korporációs rendszer kiépítésére vonatkozó első törvény tehát csak 1926-ban jelenik meg, azaz négy esztendővel a Marcia su Roma után. Ezt követi 1927-ben a munkaalkotmány — Carta del Lavoro. Utóbbi már felöleli a korporációs állam egész elgondolását, de nem törvényes intézkedéseket, hanem csak vezérelveket tartalmaz. Nem törvény tehát, hanem alapvető jogforrás, amelynek jogi jelentősége — hogy hasonlattal éljünk — az, ami volt az emberi jogoka tartalmazó proklamációé a francia forradalom idejében. A fasiszta nagytanács, amidőn a Carta del Lavoro-t kibocsátotta, azt úgy jellemzi, hogy az a fasiszta forradalom alapvető okmánya. (Documento fondamentale della Rivoluzione fascista). A benne lefektetett elveknek nagy részét azóta már számos törvény átültette a gyakorlati életbe, azonban a nagy mű — a korporációs rendszer tökéletes megvalósítása — befejezve még nincs.

A munkaadók és munkások csoportok szerinti megszervezése, az állam tekintélyének segítségével az érdekvédelem helyes ellátása és az osztályérdekek kiküszöbölése képezik a nagy mű már befejezett részét. A termelés békés rendje és egyensúlya tehát már biztosítva van. Ezt szolgálja a federációkon és konfederációkon keresztül a korporációs állam úgynevezett függőleges (vertikális) felépítése. Hátravan még a korporációk kiépítése, amelyek magukba foglalják a tőkét és munkát együttesen és céljuk a termelésnek a nagy nemzeti célok szolgálatába állítása, rendszerességének és célirányosságának biztosítása. Ez lesz a korporációs állam úgynevezett vízszintes (horizontális) kiépítése, amelyhez az első lépés a legutóbb (januárban) megszavazott törvény.

A történeti sorrend megismerése kedvéért itt röviden felsoroljuk azon rendelkezéseket, melyek a korporációs rendszer kiépítését célozzák.

A korporációs államra vonatkozó első törvényes intézkedéseket az 1926. április 3-án megjelent törvény tartalmazza, amelyet az ugyanazon év július 1-én kibocsátott királyi rendelet egészít ki. Ezekben foglaltatnak az érdekvédelmi szervezetek (szindikátusok) felállítására és további kiépítésére (federációk és konfederációk), továbbá a munkabíróság megszervezésére vonatkozó intézkedések. Az 1927-ben kibocsátott munkaalkotmány alapján számos törvényes rendelkezés került kibocsátásra, amelyek közül a legfontosabbak:

Az 1928. december 13-iki törvény, amely a királyi kormánynak teljhatalmat ad a Carta del Lavoro alapján törvényes rendelkezések kibocsátására; az 1931. évi törvény a munkaközvetítő hivatalok fel-

állításáról; az 1928. évi rendelet a kollektív munkaszerződésekről; az 1930. évi törvény a korporációs nagytanács felállításáról; 1931. évi törvény a tartományi gazdasági tanácsok felállításáról; 1932. évi törvény a korporációk hatásköréről a munkás balesetek elhárítására vonatkozó törvényes intézkedések betartásának ellenőrzését illetően. Az 1934 januári törvény végül elrendeli a korporációk felállítását. Ezenkívül több munkásjóléti törvény és rendelet került kibocsátásra ugyancsak a Carta del Lavoro alapján. A Fasiszta Nagytanács újjászervezésére vonatkozó törvényes intézkedés a Nagytanácsban helyet biztosít a konfederációk vezetőinek.

LÁSSUK MOST, miben is áll a már kész függőleges federációs rendszer, amely a termelés rendjét, békéjét és egyensúlyát biztosítja.

A szabad szervezkedés jogát a fasiszta állam is elismeri. Míg azonban a régi liberális rendszer pusztán arra szorítkozott, hogy ezt a jogot törvényes rendelkezésekkel szabályozza, egyébként azonban a megalakult érdekvédelmi szervezetek működésével és további fejlődésével nem törődött, addig a fasiszta állam különbséget tesz a hivatalosan elismert és el nem ismert szervezetek között és az előbbieket már eleve az állam tekintélye segítségével oly előjogokkal ruházza fel, amelyeket a liberális rendszer mellett teljes mértékben megszerezni képtelenek lennének. Az ilyen elismert érdekvédelmi szervezetek működésénél azután az állam természetesen érvényesíti befolyását.

Magától értetődően a fasiszta állam is megvonja a szervezkedés jogát bizonyos foglalkozási ágakhoz tartozóktól, mások szervezkedését pedig az állam előzetes engedélyéhez köti. Így tilos érdekvédelmi szervezetekbe tömörülniük például a fegyveres erőhöz tartozóknak, az állami tisztviselőknek, viszont csak engedéllyel szervezhetnek az önkormányzattal bíró állami intézmények alkalmazottai (vasút, posta, jegy kibocsátási joggal felruházott pénzügyintézetek, stb.).

Minden államilag elismert érdekvédelmi szervezet, akár munkaadókról, akár munkásokról van szó, az elismerés tényénél fogva a következő előjogok birtokába lép, amelyeket az el nem ismert szervezetek nem gyakorolhatnak:

1. az érdekképviselő kizárólagosságának joga,
2. kollektív munkaszerződések megkötésének kizárólagossága,
3. járulékok kivetésének joga.

Az érdekképviselő kizárólagosságának joga annyit tesz, hogy amennyiben egy meghatározott területre vonatkozólag akár a munkaadók, akár a munkások egy bizonyos foglalkozási ághoz tartozó csoportja oly érdekvédelmi szervezetet alakított, amely az állami elismerést elnyerte, ezen a területen az illető csoporthoz tartozók érdekeit csakis ez a szervezet képviselheti, még azok tekintetében is, akik a szervezetnek nem tagjai. Vagyis, ha például a pármái tartományban a mezőgazdasági munkaadóknak államilag elismert érdekvédelmi szervezetük létezik, amelynek azonban néhány önálló (munkaadó) gazda nem tagja, a szervezet az érdekképviselőt a nem tagokat illetően is köteles és kizárólagosan jogosult ellátni. Viszont nincs törvényes akadálya annak, hogy a fentemlített önálló gazdák külön szervezetbe

tömörüljenek, ez utóbbi azonban állami elismerés híján az érdekvépviseletet még őket illetően sem láthatja el, lévén ez az államilag elismert szervezet kizárólagos joga. Egymagában ez az intézkedés az államilag el nem ismert érdekvédelmi szervezetek fennállását teljesen illuzóriussá teszi. Az állam persze gondoskodik arról, hogy egy megadott foglalkozási csoportnak ugyanazon területen több államilag elismert érdekvédelmi szervezete ne lehessen, megszüntetve ezáltal azt a visszásságot, hogy az érdekvédelem egymással versengő és pártpolitikai szempontokat szem előtt tartó szervezetek martalékává váljék.

Ugyanezen elv érvényesül, amikor a fasiszta állam a kollektív szerződések kötésének jogát kizárólag az államilag elismert érdekvédelmi szervezetekre ruházza. Mussolini azonban e tekintetben még tovább megy, amidőn az ily szerződések megkötését az elismert szervezetek elsődrendű kötelességévé teszi.

Az 1926. évi törvény felhatalmazza az államilag elismert érdekvédelmi szervezeteket egy meghatározott legmagasabb összegben belül járulékok kivetésére. Az elismert szervezeteknek ugyanis bizonyos szociális és mint később kitűnik, kulturális célokat kell megvalósítaniuk és ehhez a költségeket másképp nem teremthetnék elő. Tekintettel arra, hogy ezen szervezetek azok érdekeit is képviselik, akik tagokul nem iratkoztak be, nyilvánvaló, hogy a járulékok fizetésére kötelezhető mindenki, aki az adott területen az illető foglalkozási csoporthoz tartozik, légyen tagja az elismert szervezetnek vagy akár nem. El nem ismert szervezetekre ez a felhatalmazás nem vonatkozik.

Az állam, amely az elismert érdekvédelmi szervezeteket ily előjogokkal ruházza fel, természetesen kell hogy gondoskodjék arról, hogy azok megfelelő és célirányos működésének a kellő biztosítéka meglegyen. Ezért az elismerést a következő előfeltételekhez köti: 1. minimális taglétszám, 2. megfelelő célkitűzés, 3. a vezetők alkalmassága.

A fasiszta állam, amely a szervezkedés szabadságát leszögezte, ellentétbe kerülne saját elvével, ha az állami elismerést minimális taglétszámhoz nem kötné. A tagoknak önszántukból kell csatlakozniuk és a szervezetet megalakítaniuk; az állami elismerésre csak akkor kerülhet sor, amikor az illető foglalkozási csoporthoz tartozók egy tekintélyes hányada már tömörült a kérdéses szervezetben.

A megfelelő célkitűzés elbírálhatása végett az elismerés iránti kérvényben ismertetendő az illető szervezet működésének programja. Az érdekvédelem ellátása és a kollektív szerződések megkötése mellett a fasiszta állam ugyanis az érdekvédelmi szervezeteknek még más feladatokat is tűz ki célul. Gondoskodniuk kell tagjaik szociális és kulturális szükségleteinek ellátásáról, segíyezni, oktatni és megfelelő szellemben nevelni kell őket. Mindennek megszervezése és ellátása költséges és ezt fedezi a kivetett járulékok.

Harmadik feltétele az elismerésnek a vezetők alkalmassága, mint a törvény mondja, képesség, erkölcs és nemzethűség szempontjából. A fasiszta állam tehát gondoskodik arról, hogy a tömegek felbujtók és rendezavarok vezetése alá ne kerüljenek; olyan vezetőik legyenek, akik a jót, a rendet és a nemzet érdekeit tartják szem előtt.

Úgy a munkaadók, mint a munkások oldalán a szervezkedés legalacsonyabb fokát a helyi szindikátus képezi (Sindacato regionale). A szindikátus azonban kiterjedhet egy egész tartományra, sőt az egész országra (Sindacato provinciale, Sindacato nazionale). Viszont a rokonszakmák szindikátusai federációkban (Federazione), ez utóbbiak pedig konfederációkban (Confederazione) tömörülnek. Pl. elképzelhető, hogy a cipőgyári munkások külön szindikátust alakítanak, amely egyesülve a többi hasonszakmájú munkásszindikátussal, felsőbb fokon a bőrgyári munkások federációjához tartozik. A többi ipari munkással egyetemben ezt a federációt is felöleli legfelsőbb fokon az ipari munkások konfederációja.

A konfederációk számát a törvény megállapítja és azokat felsorolja, 6—6 konfederációját ismerve el a munkaadóknak és munkásoknak egyaránt. A konfederációk kijelölése általános foglalkozási ágak szerint történt és ezek a következők: 1. Mezőgazdaság. 2. Ipar. 3. Kereskedelem. 4. Tengeri és légiszállítások. 5. Szárazföldi szállítások és belső hajózás. 6. Hitel és biztosítás.

Ezen tizenkét (hat munkaadó és hat munkás) konfederációhoz csatlakozik tizenharmadikként a szabad pályán működők konfederációja, ahol természetesen megkülönböztetés munkás és munkaadó között nincs.

A képviselőház reformjáról szóló törvény szerint, amely jelenleg is érvényben van, a képviselők választása a következőképpen történik: az egyes konfederációk összesen nyolcszáz jelöltet javasolnak, és pedig kilencvenhatot a mezőgazdasági, nyolcvanöt az ipari, negyvenötöt a kereskedelmi, negyvenöt a tengeri és légi szállítási, harminckettőt a szárazföldi szállítási és belső hajózási, huszonnégyet a hitel és biztosítási, minden esetben mindkét konfederáció egyenként. Ezekhez csatlakozik a tizenharmadik konfederáció százhatvan jelöltje. További 200 jelöltet végül különböző arra jogosult társadalmi szervezetek hoznak javaslatba. Az összesen 1000 személy közül a fasiszta nagytanács kiválasztja a képviselőjelölteket, akiknek száma a képviselők számának (400) megfelelő. A választók igennel vagy nemmel szavaznak és amennyiben az igennel szavazóké a többség, a nagytanács által kijelöltek megválasztott képviselőknek tekintendők.

Mussolini biztosította természetesen az állam ellenőrzését az érdekvédelmi szervezetek egész munkásságát illetően. Különös gondot fordított azonban arra, hogy legfontosabb ténykedésüknél, a kollektív szerződések megkötésénél az állam ellenőrzése megfelelően érvényesüljön. A kötött szerződések tehát állami jóváhagyás nélkül nem érvényesek. A jóváhagyás pedig bizonyos követelmények betartásától függ. A különböző követelmények, melyek felsorolása túlmeszse vezetne, úgy a lényegre, mint pedig az alakra vonatkoznak. Hogy milyen eredményesek voltak az intézkedések, melyeket Mussolini a kollektív szerződések létesítése céljából tett, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy csak 1931 végéig négyszáz az egész országra vonatkozó és kilencezerötvenkilenc a különböző tartományokra érvénnyel bíró ilyen kollektív szerződés nyerte el az állami jóváhagyást.

A fasiszta állam, amely az érdekvédelmet ily tökéletesen megszervezte, bátran kimondhatta ezután, hogy a sztrájk és a munkás-

kizárás büntetendő cselekményt képez. Jellemző, hogy Mussolini egy ízben a gyártulajdonosok előtt, akik munkásaikat kizárták, kijelentette: „Uraim, ha Önök kizárják munkásaikat, én majd kinyitom a börtöneimet.“ A fasiszta törvényhozás a munkáskizárás büntetettét legalább 10.000 líra pénzbírsággal sújtja, míg a sztrájkoló munkás 3000 líráig terjedhető pénzbírságot fizet. Egy évig, illetőleg hat hónapig terjedő elzárással büntetendő a sztrájk és a munkáskizárás, ha politikai célból történik. Ha pedig valamely célnak a hatóságoktól való kiero-szakolása képezi a büntett indítóokát, a büntetés két évi elzárásig terjedhet. A vezetők és felbujtók büntetése az említett kétszerese lehet.

Előfordulhatnak azonban mégis vitás esetek és ezek elintézéséről a fasiszta állam a következőképpen gondoskodik:

Megkísérleendő mindenekelőtt a békéltetési eljárás és pedig, amennyiben az ellentét olyanok között merült fel, akiknek szervezeteit (pl. szindikátus) egy magasabb fokú szervezet (pl. federáció vagy konfederáció) magában foglalja, a magasabb fokú szervezet részéről — amennyiben pedig munkások és munkaadók állanak egymással szemben, a korporáció útján. A békéltetés sikertelensége esetén következik az eljárás a munkabíróság (Magistratura del Lavoro) előtt.

A munkabíróság a fellebbviteli bíróságok (Corte di appello) kiegészítő részét képezi, azonban kizárólag csak munkaadók és munkások között felmerülő kollektív munkaviszonnyal kapcsolatos vitás kérdések eldöntésére illetékes, összetételében három bíróból és két olasz állampolgárságú szakértő tagból áll. A szakértő tagokat az erre a célra felfektetett lista alapján egy-egy évre a fellebbviteli bíróság elnöke jelöli ki. A munkabíróság hatáskörébe csak oly vitás esetek tartoznak, amelyek a munkaadók és munkások egy-egy csoportja között merülnek fel; egyéni vitás esetekben tehát a munkabíróság nem illetékes. A törvény különösen hangsúlyozza a munkabíróságok illetékességét oly esetekben amidőn kollektív szerződés nem áll fenn, vagy amikor a kollektív szerződések alkalmazása körül merül fel ellentét.

Jellegzetessége a munkabíróságoknak, hogy tárgyalásaikon állami ügyész is részt vesz. A munkaadók és munkások közötti jogviszony ugyanis annyira szervesen összefügg a termelés egyetemes nemzeti érdekeivel, hogy vele szemben az állam, mint a nemzet érdekeinek őre, közömbös nem maradhat. Innen az állami ügyész jelenléte, aki azonban csak akkor lép közbe, ha az általános nemzeti érdeket veszélyeztetve látja.

Mint látjuk, a korporációs állam federációs — függőleges szervezete szembe állítja a munkaadók és munkások államilag elismert szervezeteit és oly elveket valósít meg, amelyek az állam tekintélyének latbavetésével biztosítják a termelés rendjét és egyensúlyát. A korporációk, azaz az úgynevezett vízszintes kiépítése a korporációs államrendszernek, a megszüntetett osztályharc helyében megvalósítani hivatottak a munkaadók és munkások osztályainak együttműködését, mert mint a Carta del Lavoro hatodik pontja kimondja, a termelés érdekei egyben nemzeti érdeket is képviselnek. Az osztályharc megszüntetése tehát nem elégséges, ennek helyét el kell hegy foglalja a harc ellentéte, azaz a békés együttműködés a közös nemzeti cél érdekében.

A korporációs rendszer kiépítése még folyamatban van. A Carta del Lavoro ugyan már megadja az általános irányelveket és azóta is megjelentek a fentemlített intézkedések, melyek a korporációkra vonatkoznak, azonban csak az 1934 januári törvény rendeli el a korporációk tényleges felállítását. Ez a törvény is csak nagy vonalakban rendelkezik, míg a részletek pontos kidolgozása még hosszas törvényhozói munkát fog igényelni.

Amennyire már most áttekinthető, a korporációs szervezet a következőképpen mutatkozik:

A korporációk állami szervek és ennél fogva nem tekinthetők jogi személyeknek. Működésükben teljesen függetlenek a federációktól, illetőleg konfederációktól. Fenntartásuk költségeit az állam fedezi azon összegből, amelyet az érdekvédelmi szervezetek (szindikátus, federáció, konfederáció) az általuk kivetett járulékokból kötelesek az államnak beszoigáltatni. Az új törvény, mely a konfederációk felállítását elrendeli, egyben megállapítja, hogy azok elnökei csak a következő személyek lehetnek: valamelyik miniszter vagy államtitkár, a fasiszta párt titkára.

A korporációk tagozódása általában a konfederációkéval azonos (mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, stb.). E mellett azonban az 1934. törvény hatodik pontja kimondja: „A kormányfő a korporációs miniszter javaslatára és a korporációs központi bizottság meghallgatása után rendeleti úton bizonyos termékek előállítását szabályozandó, külön korporációs bizottságokat alakíthat, amelyekben résztvesznek a különböző gazdasági tényezők (kategóriák) képviselői, az érdekelt állami közigazgatási szervek kiküldöttei és a fasiszta párt megbízottai.“

Ezzel Mussolini lehetőséget akar nyújtani szükségesnek látszó esetekben a Corporazione del Prodotto megalakítására, azaz oly korporatív szerv létesítésére, amely tekintet nélkül az egyes termelési ágakra, magában foglalja mindazokat a tényezőket, amelyek egy adott és nemzeti szempontból fontos tennék előállításánál fontossággal bírnak. A korporádók feladatát ugyanis a termelésben a célirányosságának és rendszerességének érvényesítése képezi. Vannak viszont nemzeti szempontból igen fontos termékek, amelyek tekintetében ezen elvek csak úgy érvényesíthetők, ha különböző általános foglalkozási kategóriák érdekei és kívánásai Összeegyeztethetők (pl. mezőgazdaság, ipar és kereskedelem). Ilyen esetekben szükségesnek mutatkozott az úgynevezett Corporazione del Prodotto felállítására lehetőséget nyújtani.

A korporációs szervezet már meglévő alakulatainak tekintendők a különböző gazdasági tartományi tanácsok (Consiglio Provinciáié d'Economia), amelyek korporatív alapon (munkaadókat és munkásokat egybefoglalóan) megszervezve, az illető tartomány egész gazdasági életét tartoznak irányítani.

A korporációk élén a már létező korporációs nagytanács áll, melynek kb. 200 tagja van. Ezek közül több mint száz a különböző konfederációkból kerül ki, ez utóbbiak jelentőségének megfelelő számában, és pedig akként, hogy a munkaadók és munkások képvisellete egyforma legyen, míg a tanács többi tagja néhány miniszter, államtitkár, állami és nem állami intézmények vezetői, végül 10 szakértő.

Ehhez hasonló lesz a most életbeléptetett törvény alapján megalkotandó korporációk összetétele is.

Az egész korporációs szervezet legfelsőbb irányítását és ellenőrzését Mussolini által külön alapított korporációs minisztérium intézi.

Bár a korporációk legfontosabb feladatát a termelés általános irányítása fogja képezni, már ez eddigi rendelkezésekből látható, hogy ezenkívül munkásságuk még más irányban is kiterjed. Így általános irányelveket állíthatnak fel a munkaadók és munkások közötti viszonyt illetően—mint előbb láttuk, békéltetési eljárásra hivatottak a munkaadók és munkások között —, feladatuk a munkanélküliség égető problémáját állandóan figyelemmel kísérni és az állami munkaközvetítő hivatalok működését irányítani és ellenőrizni, — a tanonckérdésben nekik jut az irányítás — és végül feladatuk ellenőrizni, hogy a munkaadók a balesetek elhárítására vonatkozó törvényes intézkedéseket betartsák.

A termelés irányítása azonban az a legfontosabb cél, amely korporációk létalapját megadja. A Carta del Lavoro VII. pontja kimondja, hogy a korporációs állam a termelés terén a magánvállalkozást tekinti leginkább célravezetőnek és a nemzet céljainak legjobban megfelelőnek. Ezt kiegészíti a IX. pont, amely megállapítja, hogy az állam csak akkor avatkozik a termelés rendjébe, ha a magánvállalkozás a termelés céljait kellőképp nem szolgálja, avagy az állam politikai érdekei ezt megkövetelik.

Hogy a termelés irányítása a korporációk útján milyen elvek szerint fog megvalósulni, erre nagyvonalakban felvilágosítást nyújt a legújabb, a korporációkat felállító törvény. Ez utóbbi teljes hatalommal ruházta fel a korporációkat a termelés irányítása terén azon esetekben, amidőn a kormányfő hozzájárulásával az illetékes minisztérium vagy a korporációban egyesített szervezetek erre felkérlik.

A legújabb törvény megszavazásával és a korporációk felállításának elrendelésével a szorosabb értelemben vett korporációs rendszer alapjai megvannak. Most következik a korporációk tényleges felállítása és egy későbbi jövőben — mint azt az olasz kormányfő már bejelentette — a parlament újabb reformja korporációs alapon.

A korporációs állam tehát, amelyet a Duce a fasizmus legvakmerőbb és legforradalmibb alkotásának nevez, végleg kiépítve még nincs. De minden év, sőt minden hónap közelebb visz a nagy célhoz. Teljes azonban már a Carta del Lavoro óta a nemzeti erők Összefogása gazdasági téren és ezt az összefogást a fasizmus jegyében a Duce olyan zsenialitással valósította meg, hogy a széthullás veszélye többé nem fenyeget.

VILLANI LAJOS BÁRÓ